

לעשות – אלו מעשי פרה –

כי פרה אדומה היא חוקה ואין בשכל האדם להשיג טעמה וכוונתה. ובמצוה זו הראינו לדעת שגם עצם המעשה לבדו נרצה לפני השי"ת, והוא פועל בעולמות עליונים, כי כן הטביע וחקק הבורא בעולמו. וזהו שדרשו 'לעשות' אלו מעשי פרה – כי אין שם אלא מעשה לבד, ללא כוונה והשגה (עפ"י נאות דשא ח"א עמ' קפח).

לעשות – אלו מעשי פרה. לכפר – אלו מעשי יום הכפורים. על הקבלה בולטת במבנה פרשיות יום הכפורים ופרה – ע' בספר פרקי מועדות פרק ד' הערה 4.

דף ג

הני מילי לענין פז"ר קש"ב. ר' דפז"ר היינו ר'גל'. וכמה פירושים לדבר: לענין הזכרה בתפלה ובברכת המזון, שאין שם 'חג הסוכות' עליו אלא שם לעצמו; לענין לינה בירושלים לאחר הרגל; לענין דחיית אבילות (ע' בראשונים).

ולכל הפירושים מוסכם הדבר שחכמים תקנו להזכיר בתפילה 'שמיני עצרת' ולא 'חג הסוכות' [הלכה זו נכללת ב'רגל' כאמור, או ב'ברכה'].

ולכאורה היה נראה שאם שכח ואמר 'חג הסוכות' בתפילת שמיני עצרת – צריך לחזור ולהתפלל שהרי שינה ממטבע שתקנו חכמים בברכה, ואולם הט"ז לא כתב כן (ע' שערי תשובה תרסח – מחלוקת הפוסקים. וע"ע ברכ"י וכה"ח), מפני שבלשון התורה מצינו שמיני עצרת נקרא 'חג הסוכות'. וכן יש להורות להלכה, שאם נזכר לאחר שסיים את הברכה – אינו חוזר [אלא שאין מובן טעם הדבר הלא שינה ממטבע התפילה, ומנין לחדש שרק לכתחילה הצריכו כן. וצריך עיון] (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ג צו).

וכן פסק הגרש"ז אויערבך, שאם אמר 'חג הסוכות' יצא – מפני שנקרא שמיני לסוכות משמע שהוא המשך לחג. וכן ממה שאמרו (בסוטה מא). לענין מצות הקהל שאם היה כתוב 'בחג הסוכות' הייתי אומר אפילו יו"ט אחרון (ע' הליכות שלמה סוכות יב, ח).

וגדולה מזו פסק הגר"צ אבא שאול (אור לציון ח"ג יח, יג) שהאומר בשלש רגלים 'את יום הזכרון הזה' יצא, מפני שכתוב ברגלים 'זהו לכם לזכרון' – הרי שמתבטל הברכה לעכב נקבע לפי לשון התורה.

אבל לענין תשלומין – תשלומין דראשון הוא, וכשם שהוא טפל אל הרגל לענין קרבן יחיד שהוא תשלומין דראשון, כמו כן לענין קרבנות הציבור לא יהא חמור מן העיקר להצריכו פרישה – כי שם קרבן אחד הוא (ריטב"א. ומיושבת לפי"ז קושית השפת-אמת).

ע' הסבר נוסף בשם משמואל (שמחת תורה תרע"א), שיום עצרת טפל לחג לענין העשירות, כי אין בו כל כך עשיות מוגדרות כבסוכות, ועל כן אין מסתבר להצריך בו דוקא פרישה שנועדה בשביל עשיית העבודה.

חומש הפקודים – כצ"ל (עפ"י משנה כת"י קאופמן).

(ע"ב) רבי יונתן אומר: בין קח לך בין ויקחו אליך – משל צבור, ומה תלמוד לומר קח לך כביכול משלך אני רוצה יותר משלהם. וכך כוונת הכתוב: קח זה הקרבן של צבור ויהא חשוב כאילו הוא שלך, שאני רוצה בו יותר (עפ"י ריטב"א).

‘אילימא תחלה בכהן גדול...’ פירוש: בעבודה הנוהגת לדורות, יום הכיפורים הוא תחילה לעבודת כהן גדול. ואולם בעבודה שנאמרה לשעתה הלא כבר קדמה עבודת המלוואים בכהן גדול (עפ"י רש"ש. ע"ש).

‘אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן: מהיכא קא ילפת לה ממלוואים, אי מה מלוואים כל הכתוב בהן מעכב בהן אף הכא נמי כל הכתוב בהן מעכב בהן, וכי תימא הכי נמי, והתנן ומתקינין לו כהן אחר ולא קתני מפרישין...’ ורבי יוחנן סבר, אמנם במלוואים כל הכתוב בהם מעכב (וכדלהלן ד:). אבל אין למדים משם למקום אחר אלא למצוה ולא לעכב (ריטב"א תורי"ד ועוד).
נמצא אפוא שלדעת ריש לקיש העיכוב שנלמד מאותה פרשה (כדלהלן ה.) אמור גם כלפי הנלמד בה **מלעשות לכפר** דהיינו יום הכפורים, ורבי יוחנן סבר שהעיכוב לא נאמר אלא על פשט הכתוב (עפ"י חז"א קכו, א).

ומצינו דוגמאות לכעין זה, שהדרשה מתייחסת רק על האמור בפרוש ולא על הנדרש – עתוס' שבת כח. ד"ה אלא; פסחים לח. ד"ה חלות; ב"ג. ד"ה לא; שם כו: ד"ה ש"מ; מכות יד. ד"ה הוא; תוס' וריטב"א ספ"ק דשבועות ועוד. ע"ע להלן לה. ואולם בלאו הכי כאן מסתבר לחלק בין המלוואים לדורות שהרי גילה הכתוב שריבוי שבעה ומשיחה שבעה אינם מעכבים לדורות, הכי נמי לענין פרישה. כן כתב בתורא"ש להלן ה.
ויש מהראשונים שנראה מדבריהם שלרבי יוחנן אכן ההפרשה מעכבת, ומפרישים כהן אחר מביתו, וגם היא בכלל 'התקנה' דמתניתין (עפ"י רבנו יוחנן מלוניל, ומובא גם במאירי [וע' בשפת אמת דרך קרובה לזאת]. וצ"ע מלהלן (ה). אמר רב פפא פרישת שבעה איכא בינייהו וכו' – מבואר בדבריו שלריו"ח פרישת שבעה אינה מעכבת לדורות. ולא מצינו ששאר האמוראים שם חולקים).
ובתשב"ץ (ח"ג קלז) כתוב: מכך שרבי יוחנן שתק לריש לקיש משמע שחזר והודה לדבריו שמקור דין פרישה הוא מסיני ולא ממלוואים. (צריך באור, הלא בסמוך סיעו לרבי יוחנן מהברייתא, וכן מדברי רבי עקיבא ועוד תנאים דלהלן מוכח שאין ללמוד פרישה מסיני).
 תירוצ' נוסף לקושית ריש לקיש – ע' בספר אור שמח ריש הלכות עבודת יום הכפורים.

‘אלא מר מהיכא יליף לה, אמר: מסיני...’ כבר העירו על לשון חריגה זו, שרבי יוחנן קרא לריש לקיש תלמידו בלשון 'מר', ואילו ר"ל פונה אל רבו בלשון נוכח. אמנם מצינו לשון 'מר' ביחס לתלמיד הגדול בחכמה. ע' בתוס' ערכין שצ"ן הגרעק"א, עפ"י זבחים סב; הגהות ריעב"ץ; יעיר און (להרחי"א) פסחים קד: וע' גם במנחות פא: וברכות ל: ובספר מגדים חדשים שם, ובמובא ביוסף דעת בכורות נ.
 וראה פירוש חדש בספר 'עיונים בדברי חז"ל ובלשונם' עמ' מז.

‘זה בנה אב שכל הנכנס במחנה שכינה טעון פרישת ששה’. 'מחנה שכינה' שבכאן אינו כפי המשמעות הרגילה אלא הכוונה למקום שאין רשות לאדם ליכנס לשם (מרומי שדה. וערש"ש ושיח יצחק).
 – לכאורה אין ללמוד מסיני אלא ליום הכיפורים שנכנס למחנה שכינה, אבל פרישה בפרה אדומה שאינה לצורך כניסה למחנה שכינה, איננה אלא מעלה בעלמא (עפ"י שיח יצחק; חזון איש פרה ו, ב; חדושים ובאורים).

‘מתניתין רבי יהודה בן בתירא היא דחייש לטומאת ביתו’. ואף על פי כן הוצרכנו ללמוד ממלוואים או מסיני דין פרישה – כי מצד חשש טומאת ביתו אין צורך לפרוש ללשכת פרהדרין אלא די היה

בפרישה מן הבית בלבד. ועוד, משום חשש רחוק של טומאת ביתו לא היו מצריכים פרישה מלכתחילה, אבל עתה שלמדנו פרישה ששה, מוסיפים יום אחד משום טומאת ביתו (ריטב"א ועוד).

*

ופתח אהל מועד תשבנו... נשזה את האמור במקומות אחרים: אשרי יושבי ביתך... בחרתי הסתופף בבית אלקי; שבת בבית ה' כל ימי חיי לחזות... – מפסוקים אלה נראה כי הישוב בבית ה' מתמסר אל הרעיון המתבטא במקדש; אף הוא מחדיר אל לבו את המחשבות וההחלטות הנלמדות מבית ה'; שכן רק על ידי כך יכולה הישיבה בבית ה' להיות מטרה של כיסופים אנושיים. משום כך נראה לנו שהישיבה פתח האוהל במשך שבעה ימים כללה גם את התפקיד הזה: הכהנים קלטו שפע הגיונות קודש המשפיעים על ההכרה והרצון; הללו באים לידי ביטוי במקדש אוהל מועד; והשמירה עליהם היא עיצומה של עבודת הכהונה, שהישיבה פתח האוהל הכינה לקראתה' (רש"ר הירש, סוף סדר צו).

ע"ע בספר מחשבות חרוץ (עמ' 56) שענין הפרשת הכהן שבעה ימים, להיותו כמלאך מנוקה מתאוות, קודם שבא לכפר על מעשה עזא ועזאל ביוהכ"פ, או לטהר מטומאת מת שהוא להסיר חלאת המיתה. ענינים ורמזים נוספים בענין הפרשת כהן גדול שבעת ימים – ראה: עשרה מאמרות מאמר העתים כג; קדושת לוי לראש השנה; עבודת ישראל ליוהכ"פ; שם משמואל פר' צו תרע"ב.

דף ד

'זה וזה מזין עליו כל שבעה'. הזאת הדם בשבעת ימי המילואים היתה מדם האיל, ככתוב (שמות כט, יט–כא). ומבואר אם כן שגם האיל היה קרב בכל יום משבעת ימי המילואים ואעפ"י שאין הדבר מפורש בכתוב, וכמו שכתב ראב"ע (ויקרא ח, לד), דלא כ'דעת רבים' שהביא שם שפר החטאת בלבד היה קרב בכל יום ולא האיל.

'ושני תלמידי חכמים... מוסרין לו כל שבעה כדי לחנכו בעבודה'. בכמה מקומות מצינו כעין זה; כדי להשפיע על אדם, להוכיחו או ללמדו, טובים השנים מן האחד (ע' תוס' ישנים).

ע' במכות י: 'מוסרין לו שני תלמידי חכמים... אומרים לו אל תנהג בו מנהג שופכי דמים...'; סוטה ז. 'מוסרין לו שני ת"ח שמא יבא עליה בדרך' (ע"ש); וכיוצא בזה בברכות לד: ושם סג.

ובתורא"ש כתב הטעם, שאם ישנה דבר – יעידו עליו שמסרו לו הלכות הקטרה ולא יוכל להצטדק.

'בזאת יבא אהרן אל הקדש – במה שאמור בענין. מאי היא – בענין דמלואים'. וכי מלואים נאמרו בענין? – אלא נאמר מות שני בני אהרן שמתו במלואים, הרי כאילו מלואים נאמרו בענין (ירושלמי). ורש"י מפרש 'בענין' – שלמעלה, בפרשת 'ויהי ביום השמיני'.

יצוין שגם סמיכות זמנים היתה, שפרשת עבודת היום נאמרה ביום השמיני למלואים – כמו שאמרו בגטין ס. 'שמונה פרשיות נאמרו בו ביום...'. וע"ע משך חכמה אחרי טז, א.

(ע"ב) 'ויקרא אל משה [משה] וכל ישראל עומדין ולא בא הכתוב אלא לחלק כבוד למשה'. יש